

Bijeenkomst ter gelegenheid van 50 jaar fotografie en film aan AKV|St. Joost op 2 juli 2008

Openingstoespraak door Flip Bool (lector fotografie):

Relatief nieuwe media als fotografie en film gingen tussen de twee wereldoorlogen een steeds belangrijker rol spelen op het gebied van de visuele communicatie. Desondanks zou het tot 1957 duren voordat er in Nederland een dagopleiding voor in het leven werd geroepen. Dit novum vond plaats aan de toenmalige Academie voor Beeldende Kunsten St. Joost in Breda - vanaf 1949 een landelijk erkende Katholieke Middelbare Kunst- en Kunstnijverheidsschool.

Tijdens het 26-jarige directeurschap van Gerard J. Slee in de periode 1950- 1976 was de start van de afdeling 'Fotografie- en filmvormgeving' met ingang van het studiejaar 1957-1958 zeker een van de meest opmerkelijke vernieuwingen binnen het curriculum van St. Joost. Mede op basis van een uitgebreid leerplan werd dit heuglijke feit op 22 juni 1959 met terugwerkende kracht bij koninklijk besluit bevestigd. Ter voorbereiding werden oriënterende bezoeken gebracht aan enkele buitenlandse opleidingsinstituten in Zürich, Saarbrücken, München, Essen en Vevey, met gerenommeerde docenten als Hans Finsler, Otto Steinert en Hans Werner-Graeff. Ter introductie van de nieuwe afdeling Fotografie- en filmvormgeving werd in juni 1957 aan de St. Jansstraat 18 in Breda de tentoonstelling *Ff* georganiseerd met werk van leerlingen van de genoemde buitenlandse opleidingsinstituten. In de begeleidende brochure wordt een eerste leerplan gepresenteerd dat over vijf studiejaar is verdeeld, waarbij in het zevende semester een keuze wordt gemaakt voor fotografie of filmvormgeving als hoofdvak bij het afstuderen.

Voor een beeld over de (voor)geschiedenis van Academie St. Joost in het algemeen en dat van de afdeling Fotografie- en filmvormgeving in het bijzonder staan - naast de nodige archiefstukken en jaarboeken - een beperkt aantal bronnen ter beschikking: een Utrechtse doctoraalscriptie kunstgeschiedenis van Nicole Hermans uit 1986 over Academie St. Joost van 1945 tot 1974; het in 1993 door de fotografiedocent en fotohistoricus Jan Coppens geredigeerde boek *Een toekomst in de fotografie. Oudstudenten van de Academie Sint Joost te Breda*, dat verscheen bij een gelijknamige tentoonstelling in De Beyerd; en tenslotte in 1995 een ruim 300 ongepagineerde pagina's omvattend, anoniem typescript over de eerste 50 jaar van Academie Sint Joost..

Met name uit de twee ongepubliceerde bronnen zijn vele feiten en feitjes te destilleren. Bijvoorbeeld over de naam die terugvoert naar een oud schoolgebouw achter de St. Joostkapel aan de Ginnekenstraat - waar de in september 1945 gestarte 'Vrije School voor Beeldende Kunsten' als voorloper van de officiële Academie St. Joost enige tijd gehuisvest was. Tot de eerste docenten fotografie behoorden Bernhard van Gils voor de techniek, Cas van Os voor portret, Louis van Beurden voor

reclame. In maart 1961 werd Arie Jan Onderdenwijngaard verantwoordelijk voor de filmvormgeving.

Ter onderscheiding van de Amsterdamse Filmacademie die in 1958 van start ging, werd het accent in de filmvormgeving gelegd op smalfilm. Door de concentratie op fotografie in de eerste zes semesters, kwam de film echter enigszins in de verdrinking. Dit leidde al snel tot discussie over het realiteitsgehalte van een filmopleiding in Breda. Nadat pogingen tot verzelfstandiging van deze opleiding waren gestrand, liet het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen eind december 1972 schriftelijk weten dat het leerplan zich zou moeten concentreren op fotografie en audiovisuele media waarbij "het onderwijs in filmvormgeving nog slechts een relatief geringe plaats zal innemen". Het een en ander noopte Jacques Peeters er aan het begin van zijn directoraat (1976-1988) toe om het accent binnen de afdeling Ff inderdaad te verleggen van film naar audiovisuele vormgeving. Hiermee werd de basis gelegd voor de eind jaren tachtig verzelfstandigde afdeling audiovisuele vormgeving, kortweg AV. Deze afdeling leidt sindsdien een bloeiend bestaan en heeft inmiddels een flink aantal opmerkelijke filmmakers opgeleid. Zoals AV zich ooit verzelfstandigde vanuit Ff, zijn er vanuit AV in de laatste tien jaar weer nieuwe opleidingen ontwikkeld zoals animatie en interactie-ontwerpen.

Het boek *Een toekomst in de fotografie* uit 1993 markeert in verschillende opzichten een belangrijke nieuwe periode van de academie, die in 1986 was opgegaan in de Hogeschool West-Brabant. Zo kan Maarten Regouin als nieuwe directeur (1988-1997) in het voorwoord melden dat de Academie haar nieuwe huisvesting in het voormalige klein-seminarie De Ijpelaar al grotendeels heeft betrokken; bovendien schrijft hij met gepaste trots dat de toenmalige minister van OC&W de academie kort te voren als enige in ons land een tweede fase opleiding fotografie heeft toegekend, die onder de naam Post-St. Joost Fotografie uiteindelijk in 1995 van start zal gaan. Voor het boek *Een toekomst in de fotografie* werden - gespreid over de tijd - 18 oud-studenten geselecteerd. Naast steeds vier pagina's met recent werk interviewden Jan Coppens en Adriaan Elligens deze oud-studenten over de uitkomst van hun toekomstverwachtingen, de tak van fotografie waar zij uiteindelijk in terecht waren gekomen, en de artistieke en zakelijke ontwikkeling die zij na hun opleiding hadden doorgemaakt.

Sinds de publicatie van *Een toekomst in de fotografie* hebben zich binnen het landelijk kunstonderwijs belangrijke nieuwe ontwikkelingen voltrokken, waarbij St. Joost zoveel mogelijk haar eigen weg koos. Zo werd onder het directoraat van Jules van de Vijver (sinds 1998) een intensieve samenwerking gestart met de Academie voor Kunst en Vormgeving in Den Bosch. Deze samenwerking leidde in 2004 tot een fusie van de twee academies onder de naam AKV|St.Joost, binnen de door de Hogescholen Brabant en 's-Hertogenbosch gevormde Avans Hogeschool. Ondertussen was er sinds 2003 ook een deeltijdopleiding fotografie van start gegaan. Naast lectoraten op het gebied van grafisch ontwerpen en beeldende kunst werd bovendien in 2005 met het Nederlands Fotomuseum en mede dankzij het Wertheimer-legaat een lectoraat

fotografie gerealiseerd. Leidend thema van dit lectoraat is 'fotografische standpunten'. Inmiddels zijn er in dit kader talloze activiteiten ontwikkeld om het fotografieonderwijs aan theoretische verdieping te laten winnen, de verbinding met de beroepspraktijk te versterken en het curriculum bij nieuwe ontwikkelingen aan te laten sluiten. De officiële erkenning van Post-St. Joost Fotografie als Master-opleiding in 2007 vormt een recente mijlpaal in de ontwikkeling van deze afdeling.

De start van Post-St. Joost Fotografie viel in een periode waarin lens-gerelateerde media een steeds belangrijker plaats gingen innemen binnen de actuele kunstproductie. Hierdoor kwam ook de discussie over de foto als beeld van de werkelijkheid of als nieuwe werkelijkheid in een stroomversnelling. Gecombineerd met digitale ontwikkelingen en nieuwe media als het internet ontstond als het ware een parallelle virtuele wereld, die welhaast dwingt tot nieuwe standpunten en daaruit voortvloeiende visuele strategieën.

Terwijl de fotografie een sine qua non was voor de ontwikkeling van de film aan het einde van de 19de eeuw, voelden fotografen zich steeds opnieuw aangetrokken tot dit 'dynamische' medium dat - naast het element tijd - ook het gehoor als tweede zintuig aanspreekt. De dynamiek of snelheid van de film en traagheid van de fotografie komen hierdoor in een nieuwe verhouding tot elkaar te staan. Voor talloze jongere fotografen, beeldend kunstenaars en filmmakers vormt dit grensvlak tussen stilstand en beweging bij uitstek een onderwerp voor beeldende experimenten. In deze zin was de Academie St. Joost haar tijd in 1957 ver vooruit. Sinds kort kruipen fotografie en audiovisuele vormgeving ook in het onderwijs opnieuw naar elkaar toe.

Het digitale tijdperk heeft ons levenstempo en onze communicatie aanzienlijk versneld. Maar paradoxaal genoeg lijkt de reflectie op het stilstaande of vertraagde (filmische) beeld er eerder door aan relevantie te winnen dan een historisch gegeven te worden. Vanuit dit perspectief heeft een fotografische opleiding nog niets aan betekenis ingeboet, mits deze in een breder cultuurhistorisch en mediatheoretisch kader wordt geplaatst. Gezien haar voorgeschiedenis heeft AKV|St. Joost zeker de nodige expertise in huis om aan deze voorwaarden te voldoen en de opleiding fotografie een blijvende rol te laten spelen in het discours over de media in onze beeldcultuur.

De snelheid van dit digitale tijdperk doet ons wel eens vergeten om terug te blikken. Velen zien het internet ook als ons nieuwe geheugen, dat andere media of kennisoverdracht overbodig maakt. Maar onze cultuur en de plaats van het kunstonderwijs daarin vraagt soms om een pas op de plaats en reflectie op het recentere of verder terug liggende verleden. En dat is precies wat wij beogen met het jubileumboek *De laatste fotograaf?*

Daarnaast entameerden wij een enquête onder oud-studenten fotografie van AKV|St. Joost sinds 1993. Na het nodige speurwerk traceerden wij 228 oud-studenten, van wie er 90 (39%) per post of per mail reageerden. Ik hoef hier verder niet op de

uitkomsten in te gaan omdat die naast het boek vanmiddag in gedrukte vorm aan alle aanwezigen ter beschikking worden gesteld. Maar ik kan het niet laten om te vermelden dat 84% van de respondenten de opleiding aan AKV|ST. Joost essentieel acht voor de beroeps carrière en dat is mijns inziens een mooie score. Kritische kanttekeningen hierbij zijn echter dat de opleiding te weinig aandacht besteedt aan de zakelijke kant van de beroepspraktijk en dat er na het afstuderen behoefte bestaat aan terugkoppeling en intensiever contact.

Zoals de oud-studenten van het collectief FW: - mede door hun wezenlijke bijdrage aan de realisering van dit jubileumboek laten zien - hoeft hiervoor niet alleen naar de opleiding te worden gekeken en kunnen eigen initiatieven ook de nodige vruchten afwerpen. Maar enquêtes en de uitkomsten daarvan zijn belangrijke instrumenten om het onderwijs nog beter af te stemmen op de beoogde beroepspraktijk. Bovendien vormen zij een belangrijk signaal naar oud-studenten dat blijvend contact na afronding van de opleiding door AKV|St. Joost van groot belang wordt geacht. Deze middag vormt er een levend bewijs van dat AKV|St. Joost de daad bij het woord voegt en geïnteresseerd blijft in de ontwikkeling die oud-studenten na afronding van hun opleiding doormaken.

Flip Bool, lector fotografie